

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

לפרקים **כב-כט** בדברי הימים אין מקבילה בשמואל ובמלכים. תיאור המעבר בין מלכות דוד למלכות שלמה בדברי הימים שונה בתכלית מתיאורו במלכים. בספר מלכים דוד אינו ממנה יורש, בעקבות זה מרד אדוניה. לאחר ההמלכה החפוזה של שלמה מופיעה צוואה המחסלת חשבונות עם אויביו של דוד. לעומתו הופך ספר דברי הימים את זקנתו של דוד. מתיאור של מלך זקן וחולה, מחסל חשבונות ומנוהל ע"י אנשי החצר מתואר דוד כמלך שמכין לבנו את הממלכה עד לפרט האחרון. דוד דואג הן להמשך הגשמי של השושלת ע"י מינוי יורש וייצוב המנהל האדמיניסטרטיבי של הממלכה, והן להמשך הרוחני ע"י הקמת כל הדרוש למקדש. פרקים אלה מבססים את דמותו של דוד כמייסד המקדש. בעוד שבספר שמואל נושא המקדש נזכר פעם אחת: דוד מבקש לבנות את המקדש והקב"ה מסרב, בדברי הימים דוד הוא זה שממנה את הצוות שבונה את המקדש, דואג לכסף לבנייתו, מתרים את הציבור ונותן את התכניות.

פרק כג

1.

כאמור, תיאור סוף ימיו של דוד בדברי הימים שונה בתכלית מתיאורו בשמואל.

א | השוו בין התיאור הקצר בפרק כ"ג פס' א לבין תיאור המלכת שלמה במל"א א; כיצד מצטייר המעבר מדוד לשלמה בדה"י לעומת המעבר במלכים?

ב | בעל דברי הימים בוחר לתאר את זקנתו של דוד בזיקה לזקנתו של אברהם ויצחק. השוו את הפסוקים בדה"א כ"ג, א ו"ט, כח לתיאורי הזקנה של אברהם: בראשית כ"ד, א; כ"ה, ח; ותיאור מותו של יצחק: ל"ה, כט; מה עולה מן ההשוואה?

ג | עיינו בפירוש הרמב"ן לבראשית פרק כה פסוק ח, מהו הקישור שהוא עושה בין דוד לאברהם? **רמב"ן כה, ה:** זקן ושבע - שראה כל משאלות לבו ושבע כל טובה, וכן "ושבע ימים" (להלן לה כט), ששבעה נפשו בימים, ולא יתאוה שיחדשו בו הימים דב,

וכענין שנאמר בדוד "וימת בשיבה טובה שבע ימים ועושר וכבוד" (דברי הימים א כט כח). והוא ספור חסדי השם בצדיקים, ומדה טובה בהם שלא יתאוו במותרות, כענין שנאמר בהם תאות לבו נתת לו (תהלים כא ג), ולא כמו שנאמר בשאר האנשים אוהב כסף לא ישבע כסף (קהלת ה ט), ואמרו בו (קהלת רבה

דברי הימים כג-כד

א יג) אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותיו בידו, יש בידו מנה מתאוה מאתים, השיגה ידו למאתים מתאוה לעשות ארבע מאות, שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף: ובבראשית רבה (סב ב) אמרו הקב"ה מראה להם לצדיקים מתן שכר שהוא עתיד ליתן להם לעולם הבא, ונפשם שבעה והם ישנים. נתעוררו החכמים בזה ופירשו הכתוב שאומר "ושבע" במראה הזו.

2.

קראו פרק כ"ג פס' ג-לב, מהם תפקידי הלויים על פי הפסוקים? שימו לב אילו תפקידים נוספו להם מהתפקידים שאנו מכירים מעבודת המשכן.

3.

בפרק כ"ד מתואר תהליך חלוקת עשרים וארבע משמרות הכהונה על ידי דוד.

א | כיצד מחולקות המשמרות? מהי לדעתכם משמעות החלוקה בדרך זו? האם היא מזכירה חלוקה אחרת בגורל?
ב | בפסוקים מתוארת דרך החלוקה למשמרות השונים, היעזרו בדבריו של הרב יהודה אייזנברג (משמרות העבודה במקדש, אתר דעת) להבנת העניין:

"פותח פרק זה בפנינו פתח לנושא מעניין של עבודת המקדש בירושלים: סדר עבודתם של הכהנים, וחלוקתם למשמרות. נכיר תחילה את המושג "משמרות כהונה". הכהנים אינם עובדים כולם במקדש בבת אחת, לשם כך מחולקים הכהנים למשמרות. כל משמרת עולה לירושלים ועובדת במקדש שבוע אחד, ולאחר תום מחזור של המשמרות, חוזרת המשמרת הראשונה לעבודה, וחוזר חלילה.

כמה משמרות כהנים היו? בפרקנו מתואר סופו של תהליך, ואנו נעקוב אחריו מתחילתו.

מסורת המובאת במסכת תענית מספרת על שנים או שלשה שלבים בחלוקת הכהנים למשמרות. לפי מסורת אחת היו שלשה שלבים בחלוקה: משה חילק את הכהנים לשמונה משמרות: ארבע ממשפחת אלעזר, וארבע ממשפחת איתמה, שני אלה הם בני אהרון שנותרו בחיים לאחר האסון שאירע במשכן. שמואל הנביא הכפיל את מספר המשמרות, כאשר היו יותר כהנים, והעמיד את מספר המשמרות על שש עשרה. ואילו דוד העמיד את מספר המשמרות על 24 משמרות, הוא המספר הסופי של משמרות הכהונה, וזהו גם המספר הידוע ביותר. מספר פסוקים בפרקנו מתארים את החלוקה המחודשת של משמרות הכהונה בימי דוד המלך.

נשמע את הפסוקים, ונעקוב אחרי דרך החלוקה של משמרות הכהנים: "וימצאו בני אלעזר רבים לראשי הגברים מן בני איתמה, ויחלקום לבני אלעזר ראשים לבית אבות ששה עשה, ולבני איתמר לבית אבותם שמונה." בפסוק זה מתוארת הרחבת מספר משמרות הכהונה: ברבות השנים התרבו בני משפחת אלעזר, ומספר הכהנים במשפחה היה כפול ממשפחת בני איתמה. משום כך חילק דוד את המשמרות מחדש: לא עוד שמונה משמרות לכל משפחה, אלא שש עשרה משפחות למשפחת אלעזר, ושמונה למשפחת איתמר.

כיצד הייתה החלוקה? נשמע את הפסוק, וננסה להבין את הדרך בה חילק דוד את המשמרות: "ויחלקום בגורלות אלה עם אלה, כי היו שרי קודש ושרי האלהים מבני אלעזר ומבני איתמר."

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

החלוקה, לפי פסוק זה, הייתה בגורלות. והסיבה: שתי המשפחות היו בהן "שרי קודש ושרי האלקים". דהיינו: שתי המשפחות מקודשות, שתיהן שוות במעלה, ואי אפשר לקבוע סדר חלוקה לפי מעלתם של הכהנים.

נמשיך לקרוא בפרק: "ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר מן הלוי לפני המלך, והשרים וצדוק הכהן ואחימלך בן אביתר וראשי האבות לכהנים וללויים, בית אב אחד אחוז לאלעזר, ואחוז אחוז לאיתמר". הפסוק קשה. וניתן להבינו בכמה דרכים. אולי נבין אותו אם נזכור כי בחלוקה החדשה חילק דוד את משמרות בני אלעזר לשנים: במקום שמונה משמרות, הרכיב שש עשרה משמרות. אם כן, אולי זה הפירוש: "בית אב אחד אחוז לאלעזר" - כל בית אב ממשפחת אלעזר אחז ממנו והרכיב ממנו בית אב נוסף; "ואחוז אחוז לאיתמר" - משמרות איתמר נשארו באחזותן הישנה; המשמרות האחוזות לאיתמר נשארו אחוזות כפי שהן: לא חל בהן כל שינוי. לאחר תיאור חלוקת המשמרות, מונה הפרק את עשרים וארבע משמרות הכהנים.

הרחבה: בני משה

בפרק כ"ג בפסוקים טו-יז; מופיע האזכור היחיד של בני משה מחוץ לתורה: "בְּנֵי מֹשֶׁה גֵרְשֹׁם וְאֶלִיעֶזֶר בְּנֵי גֵרְשֹׁם שְׁבוּאֵל הָרָאשׁ. וַיְהִיו בְּנֵי-אֶלִיעֶזֶר רְחֵבְיָה הָרָאשׁ. וְלֹא-הָיָה לְאֶלִיעֶזֶר בָּנִים אַחֲרָיו וּבְנֵי רְחֵבְיָה רְבוּ לְמַעֲלָה" מעט מאוד ידוע לנו על בניו של משה. בתורה נזכרים שמות הבנים אולם לא מסופר דבר אודותם. על פי המסורת לא המשיכו בני משה את דרכו של אביהם הגדול. בספר שופטים י"ח, ל נאמר: "וַיִּקְיְמוּ לָהֶם בְּנֵי-דָן אֶת-הַפֶּסֶל וַיְהוֹנָתָן בֶּן-גֵּרְשֹׁם בֶּן-מְנַשֶּׁה הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשֹׁבֵט הַדָּנִי עַד-יוֹם גְּלוֹת הָאָרֶץ" חז"ל (בבא בתרא קט ע"ב) זיהו את הנער הלוי ששימש כהן לפסל מיכה בימי השופטים כנכד משה: "וכי בן מנשה הוא? והלא בן משה הוא... אלא מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה". מן האזכור הנוסף של בני משה בפרקנו, למדו חז"ל שדוד הוא שסייע לנכדו של משה לשוב בתשובה.

בתלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין (פרק יא דף ל טור ב) מובא דו שיח בין דוד לבין יהונתן נכד משה: יהונתן בן גרשום בן מנשה את מוצא בשעה שבא דוד ומצאו שהוא עובד עבודה זרה.

אמר לו **דוד המלך**: אתה בן בנו של אותו הצדיק ואת עובד עבודה זרה!?

אמר לו **הנער**: מסורת בידי מאבי אבא- מכור עצמך לעבודה זרה ואל תצטרך לבריות.

אמר לו **דוד המלך**: חס ושלום לא אמר לך כן - אלא מכור עצמך לעבודה שהיא זרה לך, ואל תצטרך לבריות. כיון שראה דוד שהיה הממון חביב עליו, מינהו קומיס תיסוורין [שר ונגיד] על בית המקדש. הדא היא דכתיב: "ושבואל בן גרשום בן מנשה נגיד על האוצרות". שבואל - ששב לאל בכל כוחו. נגיד על האוצרות - שמינהו... על האוצרות."

דוד ידוע כאדם שהקים עולה של תשובה, על פי הירושלמי מצליח דוד למצוא את הדרך להחזיר גם את נכדו של אבי הנביאים לעבודת ה' ולשותפות בעבודת המקדש.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555